

Marian KOPCZEWSKI, Paweł OLBRYCHT

Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. gen. T. Kościuszki we Wrocławiu
Wydział Nauk o Bezpieczeństwie

POŁOŻENIE GEOPOLITYCZNE POLSKI JAKO WYZNACZNIK POZIOMU JEJ BEZPIECZEŃSTWA ENERGETYCZNEGO

Wstęp

Zapewnienie odpowiedniego poziomu zabezpieczenia w surowce, bez wątplenia jest jednym z największych wyzwań dla każdego z państw. Niektóre z nich są w stanie dokonać tego samodzielnie, ze względu na posiadanie złóż na własnym terytorium. Większość jest jednak zmuszona do prowadzenia polityki energetycznej, poprzez dywersyfikację źródeł oraz import. W tej kwestii ważne jest budowanie odpowiednich relacji z potencjalnymi eksporterami, aby osiągnąć maksymalne korzyści przy jak najmniejszych nakładach finansowych. Surowce energetyczne stanowią również swoistą kartę przetargową w budowaniu wpływów politycznych, co może prowadzić także do konfliktów. Negatywnym dla każdego podmiotu politycznego jest zatem uzależnianie się od jednego dostawcy energii, który może tę zależność wykorzystywać do osiągnięcia własnych celów politycznych. Aby uniknąć takich sytuacji, słabsze ekonomicznie państwa starają się budować sojusze energetyczne, pozwalające na zapewnienie sobie jak największej samodzielności w tym zakresie.

1. Bezpieczeństwo energetyczne a geopolityka

Pojęcie energii samo w sobie jest trudne do jednoznacznego zdefiniowania. Fizycy definiują ją jako wielkość fizyczną, wyrażającą zdolność do wykonania pracy. Bezpieczeństwo energetyczne stanowi jeden z rodzajów bezpieczeństwa, według kryterium przedmiotowego. Komisja Trójstronna, powstała w 1973 r. w celu wzajemnej współpracy, pozarządowa organizacja międzynarodowa, składająca się z przedstawicieli Japonii, a także państw europejskich oraz północno-amerykańskich, zdefiniowała je jako stałą dostępność, korzystnej z punktu widzenia konsumenta cenowo energii, która pochodzi z różnych źródeł i spełnia cztery nieodzowne wymiary:

- ekonomiczny,
- ekologiczny,
- instytucjonalny,
- geostrategiczny.¹

Na ekonomiczny wymiar bezpieczeństwa energetycznego składa się kilka elementów. Pierwszym z nich jest struktura światowego bilansu energetycznego, pozwalająca na określenie ważności dla gospodarki poszczególnych nośników energii. Bezpośrednio powiązane z nią są światowe trendy zapotrzebowania energetycznego, obejmującego główne regiony konsumpcji, a także produkcji surowców. Kolejnym elementem jest utrzymujący się w dłuższej perspektywie czasowej poziom cen energii, który pozwala dostawcom energii regulować ceny w taki sposób, aby osiągnąć jak największe zyski przy jednoczesnym jak

¹ Komisja Trójstronna zdefiniowała je w pierwszym roku swojego istnienia.

najmniejszym nakładzie. Ostatnim z elementów ekonomicznego wymiaru bezpieczeństwa energetycznego jest zależność pomiędzy poziomem konsumpcji energii a wzrostem lub regresem gospodarczym, co skutkuje zyskami lub stratami ekonomicznymi wśród dostawców energii.

Drugi z wymiarów bezpieczeństwa energetycznego obejmuje kwestie związane z szeroko pojętą ekologią. W obecnych czasach, podnoszenie światowego poziomu bezpieczeństwa ekologicznego jest jednym z największych wyzwań społeczności międzynarodowej. Spowodowane jest to m.in. rażącymi przypadkami zanieczyszczenia środowiska naturalnego (lasów, rzek, globalne ocieplenie na skutek wysokiej emisji freonu i tworzenia przez to dziury ozonowej), działalnością ludzką. Dlatego też zapewnianie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa energetycznego (poprzez wydobycie, transport oraz składowanie surowców energetycznych) musi odbywać się równolegle, w sposób jak najmniej szkodzący środowisku naturalnemu. W tym aspekcie coraz ważniejszą rolę odgrywają tzw. odnawialne źródła energii (OZE). Są to w pełni naturalne źródła energii, których zużycie nie powoduje ich jednoczesnego deficytu ze względu na ich szybkie, naturalne odnowienie. Należą do nich fale wodne oraz energia cieplna. Z wykorzystaniem naturalnego potencjału tworzone są m.in. elektrownie, dostarczające energię swoim odbiorcom.² Dbłość o środowisko jest zatem obszarem łączącym interesy zarówno producentów energii jak i jej odbiorców, co stanowi o istotności tego aspektu w ich wzajemnych stosunkach.

Instytucjonalny wymiar bezpieczeństwa energetycznego związany jest ze zjawiskiem globalizacji, którego jednym z aspektów jest instytucjonalizacja bezpieczeństwa (w tym energetycznego). Instytucjonalizacja bezpieczeństwa jest związana z liberalnym podejściem politycznym, które zakłada ścisłą międzynarodową współpracę, w celu osiągnięcia wspólnie lepszych efektów w danym zakresie (również zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego) aniżeli osobno. Instytucjonalizacja wiąże się z tworzeniem organizacji międzynarodowych o charakterze globalnym lub regionalnym (w myśl liberalnej zasady, że razem można działać więcej niż osobno, a współpraca daje lepsze efekty niż rywalizacja), które wypracowują wśród swoich członków wspólne stanowiska, a następnie w ramach wspólnoty reprezentują je na arenie międzynarodowej. W zakresie zapewnienia wspólnego bezpieczeństwa energetycznego (np. w zakresie wspólnej dywersyfikacji źródeł) państwa zrzeszają się w ramach organizacji takich jak m. in. Organizacja Krajów Eksportujących Ropę Naftową (OPEC) czy Międzynarodowa Agencja Energetyczna (IEA). Wymiar instytucjonalny polega również na tworzeniu prawa międzynarodowego, co w przypadku bezpieczeństwa energetycznego polega m.in. na wdrażaniu określonych przepisów do praw krajowych państw członkowskich danej organizacji (np. Unii Europejskiej) oraz zawieraniu pakietów klimatyczno-energetycznych (np. Protokół z Kioto czy Protokół Paryski). Polska, oprócz bycia stroną obydwu protokołów, realizuje również unijną politykę energetyczną, której założeniem jest osiągnięcie do 2020 r. następujących nadrzędnych celów:

- redukcja emisji gazów cieplarnianych o 20%,

² Wprowadzanie OZE jest koniecznością w wielu państwach na świecie, na podstawie uregulowań prawnych. Polsce, jako członkowi Unii Europejskiej, nakazują to dyrektywy Parlamentu Europejskiego.

- zwiększenie do 20% zużycia odnawialnych źródeł energii w stosunku do całkowitego zużycia energii,
- wzrost efektywności energetycznej o 20%.³

Ostatni element, najważniejszy z punktu widzenia wpływu czynnika geopolitycznego na poziom bezpieczeństwa energetycznego, stanowi wymiar geostrategiczny. Składa się on z dwóch elementów związanych ze stroną dostawcy i odbiorcy usług energetycznych: bezpieczeństwa dostaw oraz bezpieczeństwa popytu.⁴ Utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa dostaw gazu ziemnego czy ropy naftowej wiąże się z zapewnieniem jej stałej dostępności, zarówno w warunkach swobodnego funkcjonowania, jak i podczas występowania kryzysów energetycznych. Kryzysy te mogą być spowodowane czynnikami naturalnymi (wyczerpywanie się dotychczasowych źródeł) oraz politycznymi, skutkującymi wzrostem dotychczasowych cen (pogorszenie stosunków z dostawcami energii, nakładanie embargu gospodarczych itp.). W tym celu, na poziomie państw, niezbędne jest prowadzenie racjonalnej i możliwie niezależnej polityki energetycznej, polegającej na stałej dywersyfikacji źródeł, celem niezależnienia swojego zapotrzebowania na energię wyłącznie od jednego dostawcy, utrzymywanie odpowiedniego poziomu infrastruktury przesyłowej oraz utrzymywanie rezerw surowców energetycznych (głównie gazu i ropy naftowej).⁵ Powyższe zagadnienie dotyczy konsumentów (odbiorców) energii. Natomiast z punktu widzenia producentów owych dóbr, ważne jest utrzymywanie w swoim interesie bezpieczeństwa popytu. Oznacza to, podobnie jak w przypadku konsumentów, prowadzenie racjonalnej polityki energetycznej, z tą różnicą, że polega ona na tworzeniu sieci klienckiej, budowaniu wzajemnych relacji i oferowanie jak najlepszej jakości dostaw energetycznych za możliwie najniższą cenę. Związane jest to również z kwestią budowania własnej wiarygodności, która w świecie biznesu pozwala na osiągnięcie większych zysków.

Jak wskazano, poziom bezpieczeństwa energetycznego jest bezpośrednio związany zarówno z czynnikiem naturalnym (występowanie surowców energetycznych w danych regionach świata) jak i politycznym (położenie państw względem naturalnych zasobów, prowadzenie polityki energetycznej). Oba te zagadnienia powiązane są z dziedziną naukową, jaką jest geopolityka.

Zgodnie ze *Słownikiem terminów z zakresu bezpieczeństwa międzynarodowego*, geopolityka jest dziedziną naukową, zajmującą się badaniem relacji pomiędzy państwami pod kątem analizy czynników geograficznych (położenia), pozwalających na wypracowanie na podstawie tego określonych koncepcji geopolitycznych.⁶ W praktyce oznacza to zależność pomiędzy własnym potencjałem a położeniem geograficznym oraz politycznym. Znaczenie czynnika siły wskazywali w XIX w. pierwsi w historii badacze zajmujący się geopolityką, jakimi byli Brytyjczyk John Makinder oraz amerykański admirał Alfred Thayer

³ Strona Parlamentu Europejskiego http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/pl/displayFtu.html?ftuld=FTU_5.7.1.html (pobrano 3.11.2016 r.)

⁴ K. Pronińska, *Nowe problemy bezpieczeństwa międzynarodowego: Bezpieczeństwo energetyczne i ekologiczne* (w:) R. Kuźniar i in., *Bezpieczeństwo międzynarodowe*. Warszawa 2012, s. 307

⁵ Zgodnie ze *Słownikiem Języka Polskiego*, dywersyfikacją określa się różnicowanie oraz podział jednego elementu na kilka mniejszych w celu minimalizacji ponoszonego ryzyka.

⁶ B. Zdrodowski (red.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa międzynarodowego*. Warszawa 2008, s. 43

Mahan. Makinder jako pierwszy zwrócił uwagę na kryterium siły (w kontekście demograficznym), które później stało się w polityce podstawą nurtu konserwatywnego. Za najsilniejsze uważał państwa, które posiadają największy potencjał demograficzny, co miało przekładać się na ich przewagę nad innymi, mniej licznymi podmiotami. Podobną, opartą na kryterium siły, koncepcję wygłaszał również admirał amerykańskiej Marynarki Wojennej (US Navy), Alfred Thayer Mahan. Uważał on, że do grona najsilniejszych należą państwa, które posiadają najbardziej rozwiniętą marynarkę wojenną i są dzięki temu w stanie kontrolować najwięcej światowych obszarów morskich i rozstrzygać na swoją korzyść bitwy morskie, które uważał za najważniejsze ze wszystkich form konfliktów zbrojnych. Koncepcja ta została nazwana nawalizmem.⁷

Choć we współczesnym świecie kryterium tradycyjnie nazywanej siły (militarnej) nadal odgrywa ważną rolę w kontekście geopolitycznym, to zwłaszcza po zakończeniu tzw. zimnej wojny i upadku dwubiegunowego układu świata, widoczne jest przesunięcie się pojęcia siły bardziej w kierunku potencjału ekonomicznego. Nierzadko potencjał ekonomiczny danego państwa jest bezpośrednio determinowany zasobami naturalnymi znajdującymi się na jego terytorium. Przykładami takich państw, nazywanych potocznie „potęgami naftowymi”, są m.in. leżące na Bliskim Wschodzie Katar i Zjednoczone Emiraty Arabskie. W przypadku takich państw, ich głównym źródłem bogactwa jest umiejętne gospodarowanie zasobami naturalnymi, polegającym na ich eksporcie. Stan ten ilustruje poniższy rysunek.

Rysunek nr 1: Światowe zasoby ropy naftowej

Źródło: Strona Pomorskiego Przeglądu Gospodarczego <http://ppg.ibngr.pl/pomorski-pr-zeglad-gospodarczy/zasoby-i-konsumpcja-ropy-naftowej-na-swiecie> (pobrano 6.11.2016 r.)

⁷ P. Eberhardt, *Koncepcja nawalizmu Alfreda Thayera Mahana*, „Przegląd Geograficzny”, 2013, nr 4, s. 629

Państwa, które same nie dysponują dostępem do wystarczającej ilości złóż naturalnych i co za tym idzie, nie są w stanie prowadzić w pełni samodzielnej polityki energetycznej, muszą poprzez dywersyfikację źródeł racjonalnie owe surowce pozyskiwać z zewnątrz. Jednym z takich państw jest również Polska.

2. Położenie geopolityczne Polski i jej potencjał energetyczny

Polska geopolitycznie położona jest w środku Europy, gdzie nie występują zbyt duże ilości kluczowych obecnie dla światowego rynku surowców naturalnych, jakimi są: gaz ziemny oraz ropa naftowa. Wyjątek stanowi wydobywanie węgla brunatnego, w którym Polska jest jednym ze światowych liderów.⁸ Jednak w XXI w., w dobie globalnego trendu proekologicznego, przemysł węglowy jest stopniowo ograniczany, właśnie ze względu na zbyt duże zanieczyszczanie środowiska naturalnego. W kwestii ograniczania dalszej degradacji Ziemi, ratyfikowano już umowy międzynarodowe o charakterze globalnym, jak wspomniane już Protokół z Kioto i Protokół Paryski.

Polska nie dysponuje jednak wystarczającymi zasobami dwóch strategicznych surowców energetycznych – gazu ziemnego i ropy naftowej w ilości wystarczającej do zapewnienia potrzeb energetycznych we własnym zakresie. Relatywnie skromne, biorąc pod uwagę całkowitą powierzchnię kraju, polskie złoża ropy naftowej znajdują się niemal wyłącznie w zachodniej oraz południowo-wschodniej części kraju. W związku z tym, Polska jest niejako uzależniona od importu tych dóbr.

Najważniejszą dla bezpieczeństwa energetycznego Polski umową o dostawie gazu, z którego korzysta całe społeczeństwo, jest tzw. kontrakt jamalski, zawarty z Rosją 25 września 1996 roku. Praktyczną realizacją tej umowy, dotyczącą technicznych kwestii dostaw zarówno ze strony polskiej (jako importer) jak i rosyjskiej (jako dostawca), zajmują się największe państwowe spółki zajmujące się problematyką rynku gazowego. Ze strony polskiej jest to Państwowe Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A. (PGNiG), natomiast podstawowym dostawcą gazu ziemnego do Polski (jak i wielu innych krajów w Europie) jest światowy potentat i jednocześnie największy dostawca gazu ziemnego, jakim jest spółka Gazprom.⁹ Obecna umowa polsko-rosyjska, w analizowanym zakresie, wygasa wraz z końcem 2022 r.¹⁰ Na mocy tego kontraktu, przez 665 km terytorium Polski przebiega nitka gazociągu Jamal-Europa (tzw. gazociąg jamalski), transportująca gaz ziemny z rosyjskiego półwyspu Jamal do krajów Europy Zachodniej. Do 2009 r. spółką pośredniczącą w polsko-rosyjskim handlu gazowym była, mająca siedzibę na Ukrainie, firma RosUkrEnerg, która jednak została tego pośrednictwa przez stronę rosyjską pozbawiona, na skutek napięć pomiędzy oboma państwami (obejmujących również tzw. konflikt gazowy).

⁸ Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, w 2015 r. w Polsce wydobyto 63 060 tys. ton węgla brunatnego, co stanowiło wynik w pierwszej dziesiątce na świecie. Strona Głównego Urzędu Statystycznego <http://stat.gov.pl/statystyka-miedzynarodowa/porownania-miedzynarodowe/tablice-o-krajach-wedlug-tematow/przemysl-i-budownictwo/> (pobrano 3.11.2016 r.)

⁹ W momencie zawierania kontraktu jamalskiego spółka nosiła nazwę Gazexport. Notowania tej firmy znacznie jednak spadły na skutek wycofywania się niektórych biznesowych partnerów w wyniku prowadzonej obecnie w Federacji Rosyjskiej polityki zagranicznej.

¹⁰ A. Toś, *Polityka Polski w zakresie dywersyfikacji dostaw gazu ziemnego ocena rozwiązań*. Strona Portalu Spraw Zagranicznych <http://www.psz.pl/118-gospodarka/polityka-polski-w-zakresie-dywersyfikacji-dostaw-gazu-ziemnego-ocena-rozwiazan> (pobrano 4.11.2016 r.)

3. Zagrożenia i wyzwania polskiego bezpieczeństwa energetycznego

Zagrożenia bezpieczeństwa energetycznego, na potrzeby niniejszej publikacji, podzielono na trzy kategorie: geologiczne, ekologiczno-techniczne oraz polityczne. Podział ten przedstawia poniższy rysunek.

Rysunek nr 2: Kategorie zagrożeń bezpieczeństwa energetycznego

Źródło: Opracowanie własne

Do kategorii geologicznej zaliczyć należy sytuację, w której następuje ograniczenie lub całkowity zanik, z przyczyn geologicznych, dotychczasowych złóż surowców energetycznych na danym terenie. Taki przypadek można zaobserwować zwłaszcza w państwach Bliskiego Wschodu, gdzie wedle szacunków, do około 2050 r. złoża ropy naftowej ulegną całkowitemu wyczerpaniu.¹¹ Państwa te, dla których wydobywanie i eksport ropy naftowej stanowi główne źródło dochodów, muszą zatem:

- zgromadzić własne rezerwy ropy naftowej,
- dywersyfikować jej zewnętrzne źródła,
- w szerszej perspektywie funkcjonowania całego państwa przygotować się na zmianę roli: z eksportera na importera oraz szukać nowych źródeł dochodów.

Ekologiczno-techniczne zagrożenia bezpieczeństwa energetycznego obejmują kwestie związane z wydobywaniem, transportowaniem i przechowywaniem surowców energetycznych, przy jednoczesnym zapewnieniu dbałości o środowisko naturalne. Dotyczy to m.in. ograniczania emisji dwutlenku węgla (CO₂) przy wydobywaniu węgla oraz zapobiegania wyciekom ropy naftowej do gleb oraz wód morskich. Jak tragiczne skutki dla środowiska może mieć awaria techniczna pokazał wypadek, który zdarzył się 22 kwietnia 2010 r. w Zatoce Meksykańskiej, a skutek wycieku ropy naftowej z platformy wiertniczej *Deepwater Horizon*, który następnie spowodował pożar i jej eksplozję. W wyniku tego śmierć poniosło 11 osób, a do Zatoki Meksykańskiej dostało się setki tysięcy ton ropy naftowej, bezpowrotnie skażając wodę i powodując gigantyczne straty wśród

¹¹ Niektóre źródła podają, że może to nastąpić już nawet około 2030 r.

zwierząt morskich, a także transportu wodnego.¹² Kwestie techniczne obejmują natomiast dbałość (stałą konserwację oraz naprawę ewentualnych usterek) o infrastrukturę energetyczną (np. rurociągów z gazem), zarówno po to, aby nie notować strat ekonomicznych spowodowanych jej zbyt mało efektywnym funkcjonowaniem, ale także aby nie doprowadzić do znacznych strat w przypadku ewentualnego wypadku związanego z awarią.

Z punktu widzenia Polski, poprzez jej położenie geopolityczne, najpoważniejsze zagrożenie bezpieczeństwa energetycznego stanowią elementy polityczne.

Jak już wspomniano, głównym dostawcą kluczowych surowców energetycznych do Polski jest Federacja Rosyjska. Jak pokazują ostatnie lata, państwo to prowadzi, pod wodzą prezydenta Władimira Putina, konsekwentną politykę imperialną, mającą na celu w szerokiej perspektywie przywrócenie Rosji potencji z czasów istnienia Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Elementem tejże polityki jest budowanie swojej strefy wpływów w regionie Europy Środkowo-Wschodniej, poprzez uzależnianie innych państw od siebie w zakresie zapotrzebowania na surowce naturalne. Państwo to jest bowiem światowym potentatem w zakresie wydobywania oraz eksportu gazu ziemnego i ropy naftowej. Najbardziej widoczne było to przy okazji konfliktu gazowego z Ukrainą, w którym można dopatrywać się zainicjowania procesu, który zakończył się aneksją Półwyspu Krymskiego i trwającym konfliktem zbrojnym we wschodniej części tego kraju. Kryzys energetyczny na linii Rosja-Ukraina toczy się od momentu tzw. ukraińskiej pomarańczowej rewolucji i chęci zbliżenia tego kraju z zachodnimi przedstawicielami politycznymi, skupionymi wokół Unii Europejskiej (gospodarczo) oraz Sojuszu Północnoatlantyckiego – NATO (militarnie). Federacja Rosyjska, w obawie przed możliwością znalezienia się w bezpośredniej granicy ze strefą Sojuszu, rozpoczęła wzmożone starania o ponowne znalezienie się Ukrainy w swojej strefie wpływów. Wraz z początkiem 2009 r., na skutek zadłużenia względem rosyjskiego importera gazowego – Gazpromu, dopływ gazu na Ukrainę został całkowicie odcięty. Skutki tego odczuły również kraje Unii Europejskiej, do których gaz ten (przez terytorium ukraińskie) również docierał. Ostatecznie konflikt ten oraz wznowienie dostaw gazu udało się zapewnić dopiero po kilkunastu dniach, dzięki mediacjom przedstawicieli Komisji Europejskiej.

Z zagrożeniami bezpieczeństwa wiążą się również wyzwania. Zatem najważniejsze dla Polski wyzwanie w zakresie energetycznym wiąże się z najważniejszym zagrożeniem; jest nim dywersyfikacja źródeł energii, przede wszystkim gazu ziemnego. Polska musi dążyć do stopniowego uniezależnienia się od gazu rosyjskiego, zwłaszcza w kontekście trwających pomiędzy oboma krajami bilateralnych napięć politycznych. Polska również, śladem większości krajów Unii Europejskiej, otwarcie sprzeciwia się rosyjskiej polityce imperialnej i jednocześnie popiera dążenia Ukrainy do przyłączenia się zachodniej wspólnoty. Jest to ważne zwłaszcza w kontekście zbudowania Gazociągu Północnego, dostarczającego gaz ziemny z Rosji do Niemiec, jednak z ominięciem Polski. Polska na bieżąco podejmuje jednak działania dywersyfikacyjne. Przykładem tego jest stworzenie

¹² Pelen raport o prowadzonych działaniach amerykańskiej administracji publicznej w zakresie opanowania sytuacji kryzysowej http://www.uscg.mil/foia/docs/dwh/fosc_dwh_report.pdf (pobrano 4.11.2016 r.)

koncepcji tzw. Korytarza Północnego. Jest to plan zakładający uniezależnienie się do 2022 r. od gazu pochodzenia rosyjskiego, kiedy to wygasa obowiązujący obecnie kontrakt jamalski pomiędzy PGNiG a Gazpromem. Strategicznym obiektem tego planu ma być długo oczekiwany i ostatecznie otwarty w 2015 r. port gazowy w Świnoujściu. Jego przeznaczeniem jest odbiór skroplonego gazu ziemnego, dostarczanego transportem morskim. Polska podjęła w tej sprawie negocjacje m.in. z Katarom; planowane jest także zbudowanie infrastruktury pozwalającej na bezpośrednie dostawy gazu z Norwegii przez Danię, a w dalszej perspektywie także z Czech, Słowacji, Ukrainy czy Chorwacji.¹³ W skali regionalnej, w ramach współpracy z krajami bałtyckimi, planowane jest również wybudowanie gazociągu łączącego Polskę z Litwą, z której gaz miałby trafiać również na Łotwę oraz do Estonii. Należy także kontynuować badania dotyczące obecności i wydobywania w Polsce tzw. gazu łupkowego, który mógłby stanowić alternatywę zarówno w zakresie zapotrzebowania własnych potrzeb jak również dawałby szansę na zwiększenie dochodu narodowego z jego eksportu. Po początkowych, optymistycznych założeniach z 2011 r., nie udało się w pełni wykorzystać naturalnego potencjału. Jak wynika z raportu Najwyższej Izby Kontroli z 2013 r., głównymi tego powodami są zbyt wysokie ceny wydobywania, brak odpowiednich regulacji prawnych oraz zbyt długi proces przyznawania koncesji na wydobywanie gazu. Wszystkie te czynniki prowadzą ostatecznie do zniechęcania potencjalnych inwestorów.¹⁴ Ze strony technicznej ważne jest z kolei stałe utrzymywanie sprawności infrastruktury przesyłowej, a także infrastruktury składowania rezerw.

Podsumowanie

Poziom bezpieczeństwa energetycznego danego państwa bez wątpienia jest nieodłącznie związany z jego położeniem geopolitycznym. Mają na to wpływ zarówno czynniki geologiczne, związane z ilością posiadanych złóż surowców energetycznych, jak i polityczne, związane z kierunkiem ich dywersyfikacji, uzależnionym od poziomu wzajemnych relacji. Dla Polski najważniejszym wyzwaniem jest dążenie do uniezależnienia się od gazu pochodzącego z Rosji, poprzez dywersyfikację innych źródeł. Polska podejmuje również próby zostania liderem na rynku energetycznym w Europie Środkowo-Wschodniej, czego przykładem jest budowa gazoportu w Świnoujściu i zaopatrywanie się w gaz ziemny zarówno na własne potrzeby, jak również dla krajów ościennych. Trwają również prace nad efektywnym wykorzystaniem krajowych złóż gazu łupkowego, który potencjalnie stanowi źródło własnego zaopatrzenia w ten surowiec, a także źródła krajowego zarobku, poprzez jego eksport. Polska optuje również za stworzeniem jednolitego rynku gazowego w ramach Unii Europejskiej, na próbę uniezależnienia się od dostaw z Federacji Rosyjskiej także całej wspólnoty. Podobnie jak w przypadku wielu innych kwestii, będzie jednak trudno wypracować w tej sprawie wspólne stanowisko, ze względu na rozbieżne energetyczne interesy narodowe poszczególnych członków Wspólnoty. Przykładem tego są chociażby

¹³ Strona poświęcona problematyce bezpieczeństwa energetycznego <http://www.energetyka24.com/372044,polska-gazowym-hubem-europy-srodkowej-irytacja-zwolennikow-nord-stream-2> (pobrano 5.11.2016 r.)

¹⁴ Pełen raport dostępny na stronie Najwyższej Izby Kontroli <https://www.nik.gov.pl/plik/id,5757,vp,7453.pdf> (pobrano 3.11.2016 r.)

Niemcy, które ściśle współpracują z Rosją na rynku energetycznym, czego efektem jest niekorzystny z punktu widzenia Polski zbudowany Gazociąg Północny.

Jak pokazują prognozy regularnie opracowywane przez Polskie Stowarzyszenie Energetyki Wiatrowej, Polska w niewystarczającym stopniu realizuje także założenia polityki energetycznej Unii Europejskiej, zakładającej zwiększenie o 20% zużycie OZE w stosunku do całkowitego zużycia energii. Konieczne jest w tym celu przede wszystkim zwiększenie efektywności zużycia energii wiatrowej. W 2016 roku udział OZE w ogólnym zużyciu energii ma wynieść 13%, z założonych 13,85% oraz 20% w roku 2020.¹⁵

Żadne z państw nie ma wpływu na swoje położenie geopolityczne, ma natomiast duże możliwości w zakresie kreowania korzystnej, z własnego punktu widzenia, polityki i realizacji własnych interesów narodowych, w tym również w zakresie zapewnienia wysokiego poziomu bezpieczeństwa energetycznego, który w bezpośredni sposób odczuwa nie tylko sektor gospodarczy, ale odczuwają go również sami obywatele. Każdy z nich korzysta bowiem na co dzień z gazu ziemnego, paliw, czy węgla. Polska, z całą pewnością posiada obecnie własną strategię energetyczną, której efekty realizacji będzie jednak można ocenić dopiero za kilka lat, kiedy w 2022 r. zakończy się obecny kontrakt jamalski. Okaże się wtedy, czy uda się zrealizować koncepcję Korytarza Północnego.

Streszczenie

W artykule przedstawiono zależność poziomu bezpieczeństwa energetycznego państw od ich położenia geopolitycznego. Dokonano także podziału zagrożeń bezpieczeństwa energetycznego, przedstawiono zagrożenia i wyzwania dla Polski w tym zakresie, a także oceniono dotychczasowe działania i przyszłościowe założenia w zakresie krajowej polityki energetycznej.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo energetyczne, energia, surowce naturalne, dywersyfikacja źródeł, Polska

Summary

The article shows the relationship between the level of energy security in their geopolitical position. There have also been threats to energy security division, also presented risks and challenges for Poland in this area, as well as the rated current activities and future-proof foundation for national energy policy.

Key words: energetic security, energy, natural resources, diversification of sources, Poland

Bibliografia

1. Eberhardt P., *Koncepcja nawalizmu Alfreda Thayera Mahana*, „Przegląd Geograficzny”, 2013, nr 4
2. Kopczewski M., Buniek B., *Fale wodne – niewykorzystane źródło energii*, (w:) P. Kwiatkiewicz (red.), *Europejski wymiar bezpieczeństwa energetycznego a ochrona środowiska*. Poznań 2014
3. Kwiatkiewicz P (red.), *Bezpieczeństwo energetyczne. Rynki surowców i energii – teraźniejszość i przyszłość*, tom I. Poznań 2014

¹⁵ Strona Polskiego Stowarzyszenia Energii Wiatrowej <http://psew.pl/aktualnosci/875-bez-wiatru-polskanie-spelni-unijnych-wymagan-analiza-rocznych-celow-oze> (pobrano 3.11.2016 r.)

4. Lach Z. (red.), *Bezpieczeństwo energetyczne wyzwaniem XXI wieku*. Warszawa 2013
5. Mickiewicz P., Sokołowska P., *Bezpieczeństwo energetyczne Europy Środkowej*. Toruń 2010
6. Pronińska K., *Nowe problemy bezpieczeństwa międzynarodowego: Bezpieczeństwo energetyczne i ekologiczne* (w:) R. Kuźniar i in., *Bezpieczeństwo międzynarodowe*. Warszawa 2012
7. Raport służb amerykańskich z katastrofy w Zatoce Meksykańskiej z 2010 r. http://www.uscg.mil/foia/docs/dwh/fosc_dwh_report.pdf (pobrano 4.11.2016 r.)
8. Strona Głównego Urzędu Statystycznego <http://stat.gov.pl/statystyka-miedzynarodowa/porownania-miedzynarodowe/tablice-o-krajach-wedlug-temato-w/przemysl-i-budownictwo/> (pobrano 3.11.2016 r.)
9. Strona Najwyższej Izby Kontroli <https://www.nik.gov.pl/plik/id,5757,vp,7453.pdf> (pobrano 3.11.2016 r.)
10. Strona Parlamentu Europejskiego http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/pl/displayFtu.html?ftuid=FTU_5.7.1.html (pobrano 3.11.2016 r.)
11. Strona Polskiego Stowarzyszenia Energetyki Wiatrowej <http://psew.pl/aktualnosci/875-bez-wiatru-polska-nie-spelni-unijnych-wymagan-analiza-rocznych-celow-oze> (pobrano 3.11.2016 r.)
12. Strona Pomorskiego Przeglądu Gospodarczego <http://ppg.ibngr.pl/pomorski-przeglad-gospodarczy/zasoby-i-konsumpcja-ropy-naftowej-na-swiecie> (pobrano 3.11.2016 r.)
13. Strona poświęcona problematyce bezpieczeństwa energetycznego <http://www.energetyka24.com/372044,polska-gazowym-hubem-europy-srodkowej-irytacja-zwolennikow-nord-stream-2> (pobrano 5.11.2016 r.)
14. Toś A., *Polityka Polski w zakresie dywersyfikacji dostaw gazu ziemnego ocena rozwiązań*, Strona Portalu Spraw Zagranicznych, <http://www.psz.pl/118-gospodarka/polityka-polski-w-zakresie-dywersyfikacji-dostaw-gazu-ziemnego-ocena-rozwiazan> (pobrano 4.11.2016 r.)
15. Zdrodowski B. (red.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa międzynarodowego*. Warszawa 2008